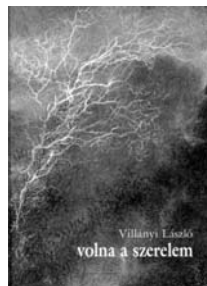

volna a szerelem prózához közelálló szavait halljuk, egyaránt ura önmagának és anyagának. Ő nem hajkurássza, hanem kerüli a kirívót. Úgy közvetíti élményeit, ahogy vannak, és majdnem mindig egy csepp *bonhómiával*. És okosan. A *Kút* című vers nyugalmas racionalizmusa szerint „nyilvánvaló, / előbbutóbb minden megnevezés kihívja sorsát”.

Villányi Lászlónál az írásfátum a szemlélődéssel kezdődik, tetőzni pedig abban a fegyvelmezett költői kultúrában tetőzik, amely a mindenáron való riktás és feltűnés helyett az ész által kontrollálva adja mély hangjait. Az ember, meglehetősen, semmilyen más állapotban sem mérni annyira önnön világán a létet, mint szerelmesen. A szerelem: élet a tudat rejtétt és világos felén; külső és belső élet egyszerre. Villányi e nem kevésbé bonyolult hogylét szálazása közepette is órzi verseiben a külvilág színét, illatát, intim rezzenéseit – az övé földhöz kötött szerelemi történet, földhöz kötött líra, amely azonban át meg át van szöve a végtelen hitével.

A szerelemben megsejtett határ-talanság elévülhetetlen költői szüzsé. S persze ezerszer elővett tárgy. Villányi erről a tárgyról nem a lant végsőkig feszített húrján, hanem a hangszert egyénien megpendítve játszik: műve szerep és vallomás.

Egyrészt csupa érzés és hangulat, csupa szenvedély, másrészt maga a kompozíciós kötöttség; az észember uralma azon az érzelmi övön, ahová különben behullania nem kis gyönyör. Mennyire jellemző, hogy a ciklusmú tán legmámorosabb szavai („zuhanok, végre zuhanok, zuhanok a szerelemben”) épp a hat közbeiktatott szöveg-címke egyikében, vagyis a legprózaibb környezetben hangzanak el.

S bizonytalansággal az sem véletlen, hogy a könyv befejezetlen befejezése egy elharapott mondat; igaz is, a *volna a szerelem* olyan könyv, amit csak abbahagyni lehet. S akármikor folytatni – nem a végtelenig; a végtelenért.

KELEMEN LAJOS

(*Orpheusz Könyvek, Budapest, 2006, 64 oldal, 1200 Ft*)

KEMÉNY ISTVÁN:

Élőbeszéd

Kétszer kettő még néha sem lehet öt. Pontosabban volt már egyszer Káin idejében, meg egyszer Hitler idejében, meg sokszor a Ki Tudja Kik idejében. Ezért lenne olyan jó végre helyre tenni a dolgokat, és ki-mondani, hogy kétszer kettő az bi-

zony négy. Esetleg még hozzátenni: ébresztő, emberek, ha nem figyeltek, könnyen megint öt lehet!

Kemény István legújabb kötetében nem kevesebb vállalkozik, mint hogy számot vessen az emberiség történelmi és történelem előtti bűneivel. Hogy emlékeztessen miniket azokra a tettekre, amikre nincs kedvünk és merszünk emlékezni. Hogy kiverje fejünkbe a felejtést, és hogy kiirtsa valamiképp azt a furcsa szokásunkat, hogy úgy lepergetünk magunkról mindent, mint lúdtoll a vizet. És hogy talányos gyengeelméjűséggel bocsátjuk meg a gyilkosságokat. A költő erről így ír: „A gyilkos, hogyha büszkén *fölkél és újra lépked,* / Ártatlan lesz majd másutt, mert gömbölyű a lélek.”

Az emlékeztető jól sikerül, a komor szavak pontosan ott ülepsznek le bennünk, ahová kijelölt helyük szerint le kell hogy rakódjanak. Egy kis bánat a szívben.

Jellemző Keményre ez a precizitás, ez a melankólia. Mint egy hatásmechanizmusában részletesen megtervezett Buster Keaton-jelenet, melyen csak azt hisszük, hogy mosolygunk, valójában azonban ugyanolyan komolyak maradunk, mint maga Keaton. Ez a költészet is hasonló: ránk néz nagy, szomorú soraival, és fel sem eszmélünk, máris egy véresen komoly bőrleszk szerep-

lőivé váltunk. Egy fekete-fehér filmé, melyben talán egy kicsit több a fekete.

Hogy milyen alakokon keresztül is jelenik meg ez a fekete, ez a démoni?

A kötet címadó versében, az *Élőbeszéd*ben már felsejlik az örökkön újjászülető gonosz, amikor a Halál, a beszélő jó vagy inkább megtúrt barátja az utolsó náci elhunytáról hoz hírt, majd hozzáteszi: „De mint tudjuk, mindig él még egy / valahol délen, reszkető vénség / egy montevideói öregek otthonában, / száz éves elmúlt, de meghalni / egyszerűen képtelen.” Vagy a vers végén egy véres kezű, rémült pofájú állatként.

Sok arca van Kemény-nél a gonoszknak, a Sárkánytól kezdve az ördögárcú éjen át Káin figuráján keresztül egészen a Nulla alakjáig.

Káinról olvasván azonnal Ady-ós Kajánja jut az eszünkbe, bár itt az apaszerű lényből már idős nagybácsi lesz, aki teljesen hétköznapi, csendes életet él. Ugyanolyan, mint bármelyik galamblelkű nyugdíjas. És ettől válik igazán rémisztővé.

A Nulla ugyan első olvasásra egy törekeny, nőies valaki, aki gondos háziasszonyként kiszolgálja a többieket, és akit a galád számok egyszer csak elhagynak, mondván, hogy annyira más, ráadásul a semmit képviseli, és különben is hisztis, beteg, sőt bolond.

De adódhat egy másik értelmezése ennek a szituációnak. Ez azt mondaná, hogy a Nullát nem elhagyták, hanem egyenesen elszöktek előle, hogy szembeötlő különbsége nem más, mint a mindnyájunkban fészkelődő gonosz, és a történet valójában egy sikertelen erkölcsi megtisztulásról szól. Hiszen a számok számukra is érthetetlen okok miatt végül csak visszakullognak hozzá.

Vagyis nem igazán akarnak eltűnni a gyilkosok se belőlünk, se máshonnan.

Kétszer kettő az négy. Bár sokszor szeretne őt lenni. Kemény István pont annyiszor mondja el nekünk ezt a tanulságot, hogy még észben tarthassuk, és mégis elhiggyük neki.

FINY PETRA

*(Magvető Kiadó, Budapest, 2006,
80 oldal, 1690 Ft)*

KONDOR BÉLA:

Küszködni lettél

Kevés híján ötven éve írta Pilinszky az első önálló Kondor-kiállítás („a tétélesen ma még aligha megközelíthető vállalkozás”) anyagáról: „csak ami teljes, lehet ennyire kötetlen”. Voltaképpen hasonló következtetésre jut; valami mindent-akarás, a tra-

dicionális tartalmakat a legavantgárdabb formában följújtó törekvés ötlük eszébe Erdély Miklósnak is Kondorra emlékezve. Erdély szerint Leonardo és Rembrandt voltak Kondor Béla igazi tanítói. A művész mesteremberi alaposságában hívő apologéta és nagy modern (amilyenek állítólag Camus látta): ez is, az is Kondor.

És micsoda komplex egyéniség: grafikus, festő, autodidakta zenész, s mint tudott: kivételes lírikus. De valóban ismerjük-e Kondort, a költőt, aki nem mellékterméke, hanem egyenrangú társa a képírónak? Számon tartjuk-e, hogy csaknem egész pályáján át fékezhetetlen erő ösztönözte, írásban is közzétenni magát? Mindenesetre a *Küszködni lettél* (a szerző verseit, versprózáit, prózáit minden eddiginél gazdagabb egy-ségben kínáló kötet) az olvasó számára nem akármilyen alkalom a lelki növéstre.

A *Küszködni lettél* egy páratlan idegrendszer forrongása. S mi az, aminek e forrongás aládolgozik? A misztikus képzelet élményét épp-úgy fölveszi, mint kora valóságát, amelyhez Kondornak, látjuk, nem sok kedve van hozzátörödni. Az ös-ösztönök mérnöke. Amennyire nyers és szenvedélyes, amennyire a részletek energiájára hagyatkozó, ugyanannyira tudatos és megkomponált költészet az övé. Ha minduntalan ki-érzik belőle a gyors égésű élet drámája, minduntalan kiérzik belőle a